

que teníem unes quaranta tasques i unes quinze activitats, que s'havien d'organitzar per poder començar a treballar. En segon lloc, vàrem reelaborar la fitxa del buidatge mostra, per tal que ordenés les dades que aniríem extraient de cada fitxa d'observació recollida. Finalment, en tercer lloc, vàrem començar a extraure la informació referida a tasques i activitats de les fitxes d'observació i dels diaris. Donada la gran quantitat de material de que disposàvem, 164 fitxes d'observació de les sessions de tutoria i 253 sessions observades de les altres matèries del currículum, vàrem decidir fer una tria en la que hi haguessin fitxes d'observació redactades per tots els observadors i de tots els moments del curs i també sessions recollides als diaris de camp de diferents moments del curs per tal de confeccionar una mostra representativa.

Començarem a extreure informació del material. Cada fitxa d'observació i/o sessió del diari de camp era disgregada en les tasques i/o activitats que la formaven i anàvem prenent nota de totes les tasques i activitats que sorgien per anar confeccionant un llistat de tasques i un d'activitats. Volíem obtenir dos llistats amb les tasques i activitats que s'utilitzen a l'escola per ensenyar i aprendre, tant a les matèries curriculars com en les sessions en que es treballen els valors. Vàrem anar buidant fitxes fins arribar a un moment de saturació, en que no apareixien més tasques ni activitats noves i per tant havíem obtingut els llistats que buscàvem amb certa fiabilitat, aspiràvem a descriure tot allò que es fa durant una classe a primària i en aquest moment estàvem en condicions d'enumerar-ho i de començar a descriure-ho. Malgrat tot, no vàrem tancar al cent per cent el procés de recerca de tasques i activitats donat que encara s'havia de fer el buidatge de la majoria de la informació i podia ser que aparegués alguna tasca o activitat que no haguéssim vist fins ara. Vàrem buidar aproximadament unes cinquanta fitxes d'observació i una quantitat equivalent de sessions dels diaris de camp.

Arribats a la saturació en l'obtenció de tasques i activitats noves, vàrem estar en disposició d'elaborar un primer llistat de tasques i activitats detectades i una primera definició de les mateixes. Els resultats foren dos llistats, un que contenia trenta-una tasques i un altre que contenia dotze activitats, i una primera definició de cada tasca i activitat diferent, que contingués aquells trets que la caracteritzaven i diferenciaven de les demés.

Malgrat el gran esforç realitzat ens adonàrem que calia filar més prim en quant a la definició de les tasques i activitats perquè ens havíem basat en trets superficials a l'hora de diferenciar-les. Estudiant-les millor vàrem observar que algunes tasques eren en el fons iguals, com observar una imatge i contestar unes preguntes de forma individual, que no deixaven de ser treball individual.

Durant l'elaboració de les definicions de les tasques i activitats ens trobàrem amb diferents dificultats de tipus formal i conceptual que vàrem anar solucionant en les reunions periòdiques amb l'equip investigador, clarificant els conceptes, ressolent dubtes i casos a partir de l'estudi de les dades, de discussions teòriques i de l'experiència dels investigadors. Fins estar segurs de que cada tasca i activitat trobades són diferents a les demés, i no es dona cap superposició de contingut.

Els llistats realment definitius contenen disset tasques i nou activitats. Vàrem definir cada tasca, tractant d'explicar en què consistia a partir de la presentació del que fan els alumnes i la mestra i en quin espai ho fan. La definició de les activitats fou molt més complexa donat que també les activitats són molt més complexes que les tasques. Vam haver de situar cada activitat en el context que la feia possible i després vàrem tractar de disgregar-la en els passos que calen per portar-la a terme.

Buidatge general

Un cop assumits els conceptes de tasca i activitat i havent comprovat com es donen a la pràctica, i després d'haver elaborat els llistats de tasques i d'activitats, estàvem en disposició de fer el buidatge de tot el material enregistrat, les aproximadament cent vint fitxes d'observació restants i les sessions dels diaris de camp pendents d'analitzar.

Seguint el mateix sistema que havíem utilitzat en les mostres vàrem començar a extraure la informació de tot el material. Dedicàrem moltes hores a realitzar el buidatge manual, una per una, de les fitxes d'observació recollides al llarg del curs en l'espai de tutoria, i dels diaris de camp registrats al llarg del curs a les classes de matemàtiques, llengua i medi social. Cada sessió de tutoria, matemàtiques, llengua catalana o medi

social quedà registrada en un full en que s'organitzava la informació en columnes i així ens facilitava el tractament posterior de la mateixa.

Posteriorment a haver realitzat el buidatge fitxa a fitxa de tot el material recollit a l'espai de tutoria, vàrem creure convenient buscar un sistema d'emmagatzematge de la informació que fos segur i que ens permetés ordenar la informació i treballar amb les dades, facilitar-nos els contactes directes i creuant diferents variables, d'una forma dinàmica i decidirem utilitzar una base de dades informàtica. Amb l'assessorament d'un professor del departament vàrem triar la base de dades File-maker per treballar.

En un primer moment vàrem pensar en fer un disseny de fitxa en què es pogués posar tota la informació que havíem extret de les fitxes d'observació durant el buidatge. Cada fitxa de la base de dades seria una tasca o una activitat i per tant deixàriem enrera les fitxes d'observació passant a parlar a partir d'aquell moment només de tasques i d'activitats. Un cop pensats tots els aspectes que havia de contenir ferem un model en paper i el comentarem amb la persona que l'havia de traspassar a l'ordinador. Es van haver de fer uns quants retocs i ja la vam tenir preparada per introduir tota la informació que havíem obtingut en el buidatge. Cada fitxa tindria un conjunt de dades d'ordre, és a dir, el nombre de sessió observada, l'ordre de la tasca dins la sessió i altres informacions de tipus formal i altres dades que farien referència a la tasca o activitat descrita, com el contingut treballat, el material utilitzat, i altres aspectes.

Finalment ens vàrem disposar a fer la feina d'introducció de dades a l'ordinador que fou bastant llarga i pesada però que alhora ens va servir per revisar tota la informació buidada i per anar-la assumint encara més. En primer lloc, vàrem introduir les 164 fitxes d'observació de les sessions de tutoria que es varen convertir en 1421 fitxes a la base de dades, és a dir, 1088 tasques i 333 activitats.

Posteriorment crearem un altre arxiu a la base de dades a on constaren les tasques i activitats observades a les classes d'ètica i les observades a les matèries curriculars, és a dir, a medi social, matemàtiques i català. El sistema d'introducció de la informació va ser el mateix, malgrat fou més dinàmic donat que la informació provenia del diaris de camp que havia realitzat jo mateixa i ja estaven treballats amb anterioritat. En aquest segon moment vàrem introduir 340 sessions observades que feren un total de 3369 fitxes a la base de dades, és a dir, 3310 tasques i 59 activitats.

Un cop introduïdes totes les tasques i activitats a l'ordinador, es donaven com a definitius els nombres respecte les sessions observades i el material registrat. I per tant ja podíem tancar definitivament els llistats de tasques i activitats, sense cap variació respecte el moment de saturació.

4. Elaboració i producció dels resultats

En l'apartat que els presentem a continuació describim com hem elaborat la informació recollida i analitzada per tal de poder obtenir uns resultats i com els hem presentat en el nostre informe etnogràfic, en aquest cas el capítol de resultats de la present tesi.

PRESENTACIÓ DELS RESULTATS
1. Elaboració i presentació dels resultats

Apunts sobre l'elaboració de l'informe etnogràfic

L'antropologia ha senyalat que el producte que s'en deriva d'una investigació etnogràfica és la redacció d'un informe que reflexi l'escenari estudiat i les vivències dels seus participants. La voluntat d'una etnografia és fer comprensible un escenari des de les múltiples perspectives dels seus protagonistes. Això exigeix un esforç per explicar, traduir i interpretar el que allí succeeix. L'explicació, la traducció i la interpretació impliquen les diferents tasques per a l'investigador: el treball de camp, l'observació participant, l'organització del material enregistrat, l'anàlisi de dades i la redacció de l'informe. De la mateixa manera, aquest esforç per fer comprensible una

cultura té diferents tipus de resultats: els diaris de camp, la descripció sistemàtica, les possibles interpretacions i elaboracions teòriques.³¹

A més a més d'aquests productes, l'etnografia proporciona altres resultats: és un aprenentatge en si mateix per l'investigador, que ha de fer l'esforç d'intergació en la cultura i alhora saber-se mantenir a una distància prudent dels fets, que ha d'aprendre a seleccionar la informació i a deixar-se portar per les dades en l'anàlisi i que ha d'intentar ser fidel a la realitat sense caure en l'elaboració d'un informe massa científista. Aquests aspectes són també un aprenentatge per l'investigador, malgrat als llibres no es contemplin com a conclusions o resultats de la investigació.

Com ja hem dit anteriorment, el propòsit d'una etnografia ha de ser incrementar el coneixement i millorar la comprensió sobre allò que s'estudia, però també ho ha de ser donar-ho a conèixer als altres. Això ho farem mitjançant la redacció de l'informe etnogràfic.

És molt important, que, en tant que investigadors, donem explicacions al lector sobre la nostra recerca. En aquesta etapa del treball és el moment d'informar de la metodologia que hem utilitzat i de la manera en que han estat recollides i interpretades les dades. També hem d'informar del temps de durada de l'estudi i de la seva extensió, de la naturalesa i nombre d'escenaris i informants, del disseny de la investigació i les intencions de l'investigador en el moment d'iniciar l'estudi, les relacions amb els informants i l'establiment del rapport i finalment sobre el control de les dades i el seu anàlisi.

És el moment de redactar tot allò que hem estat fent durant la investigació i donar explicacions sobre els resultats obtinguts.³² És molt important presentar uns resultats que responguin a allò que ens havíem proposat a l'inici de la investigació, que responguin als objectius plantejats i que ho facin d'una forma clara i entenedora, que arribi als lectors potencials. L'exposició dels resultats pot tenir un o més estils expositius, com poden ser la descripció sistemàtica, la descripció narrativa i l'exposició quantitativa.

³¹ DIAZ de la RADA, A., VELASCO, H. *La lógica de la investigación etnográfica*. Madrid, Trotta, 1997, pp.173-211.

³² TAYLOR, S.J., BOGDAN, R. *Introducción a los métodos cualitativos de investigación*. Barcelona, Paidós, 1984, pp.179-187.

La redacció etnogràfica és un procés dinàmic i creatiu, malgrat es realitzi fora del camp. Es basa en la qualitat i quantitat de les dades que l'investigador ha pogut recollir a l'escenari. L'etnografia pot ser descriptiva, narrativa o tenir, a vegades, una estructura complexa de categories analítiques per estudiar aspectes del camp.

Els resultats de l'anàlisi de dades prenen forma a la descripció etnogràfica, un relat organitzat al voltant d'arguments específics. Aquest tipus de descripcions pretén reflexar la cultura, les pràctiques i discursos dels agents, i el teixit social en el que s'han produït.

En cas de realitzar una descripció de caràcter sistemàtic, la redacció de l'informe etnogràfic no s'ha de reduir a un conjunt d'idees simples, a descriure els encerts i errors de la investigació o a redactar les conclusions de la investigació. La labor de l'etnògraf consisteix en aclarir més profundament les relacions de la complexa trama cultural que ha viscut, evitant caure en la simplicitat o en una voluntat excessivament científista de mostrar la realitat. L'entramat de relacions teòriques que l'etnògraf tracta d'exposar és indisociable de la presentació descriptiva del que diuen i fan els personatges. La riquesa de l'etnografia com argument científic resideix en la capacitat per acollir complexitat. La descripció etnogràfica no és un text de ficció, tracta d'oferir una imatge científicament vàlida i públicament contrastable d'un modus de vida. L'investigador ha d'explicar el modus de vida situant-se en múltiples perspectives per oferir una visió polifònica de la realitat³³.

Elaboració de resultats

Els resultats obtinguts en aquesta fase final d'anàlisi han estat bàsicament tres. Per una banda els criteris desenvolupats per tal de trobar les disset tasques i les nou activitats, és a dir, des dels conceptes de tasca i activitat fins a aquells aspectes que ens han ajudat a definir-los i a descriure'ls, en segon lloc la definició acurada de cadascuna

³³ DIAZ de la RADA, A., VELASCO, H. *La lógica de la investigación etnográfica*. Madrid, Trotta, 1997, pp. 173-211.

de les tasques i de les activitats i per últim la relació de les dades quantitatives obtingudes en tota l'observació.

A partir del moment en que tinguérem els llistats definitius de tasques i activitats i quedaren establerts els trets definitoris de cada tasca i activitat, ens posarem a treballar per tal de definir cada tasca al màxim. La definició completa de cada tasca conté diferents aspectes que de forma conjunta donen una visió global de la mateixa. A continuació presentem i describim aquests aspectes.

En primer lloc, una definició curta, que ens explica en què consisteix la tasca d'una manera simple i concisa. Després, una descripció àmplia, que conté totes aquelles variacions, detalls i matissos diferents que es poden trobar en una mateixa tasca i que s'ens feia imprescindible descriure per tal d'aconseguir una major comprensió de les tasques. En tercer lloc trobem un mapa conceptual en el que es presenten els cinc components més importants que intervenen en una tasca, és a dir, la mestra, els alumnes, els continguts, l'espai i el material utilitzat, i el seu paper en la tasca definit a partir de diferents trets descriptors. A continuació afegim dues fotografies comentades que mostren la tasca descrita en la pràctica. En cinqué lloc presentem una o dues descripcions narratives, depenent de la versatilitat de la tasca, d'exemples de situacions en què s'ha donat la tasca, extreptes de les notes dels diaris de camp i dels bons exemples descrits en els mateixos. En últim lloc presentem la relació de dades quantitatives obtingudes a partir de les dades observades, organitzades en quadres i gràfics per tal de millorar la seva comprensió. En aquest apartat s'aporten les següents dades. El percentatge d'aparició de la tasca en qüestió respecte el total de tasques observades, el percentatge d'aparició de la tasca i la seva duració mitjana en cada matèria observada, un quadre resum de les dades comentades anteriorment, un quadre comparatiu de les freqüències d'aparició de la tasca en les diferents matèries observades acompanyat d'un gràfic de barres i un circular, un comentari valoratiu i interpretatiu de les dades aportades i finalment un quadre resum de les valoracions fetes.

De la mateixa manera vàrem definir i descriure totes les activitats amb la màxima cura. La definició i descripció de les activitats fou molt més complexa que la de les tasques donat que vam haver de referir-nos al context en el què es donen, a la seva raó de ser i als valors que es treballen en elles. La descripció de les activitats conté els

mateixos apartats que la de les tasques amb dues excepcions, donat que la descripció àmplia en el cas de les activitats és molt més llarga que a les tasques, no s'han inclòs descripcions narratives de les activitats, però s'han afegit quadres resum explicatius de les activitats, que inclouen els passos necessaris per portar-les a terme.

Després de concloure la descripció de les tasques i les activitats, vàrem presentar per escrit les dades quantitatives generals obtingudes en el global de les observacions, tant de les classes de tutoria com de les matèries curriculars i vàrem explicar els resultats mitjançant la realització de gràfics i explicacions per escrit dels mateixos. Aquest apartat inclou les dades que relacionem a continuació.

En primer lloc les dades que fan referència a les classes de tutoria, nombre total de sessions observades a les sessions de tutoria i la seva distribució en classes d'ètica i d'assemblea, nombre total de pràctiques observades i la seva distribució segons si han estat a classe d'ètica o assemblea o segons si són tasques o activitats, nombre total de pràctiques observades a classe d'ètica i a l'assemblea, dades sobre la duració de les pràctiques observades en les classes de tutoria i continguts referits a fets i conceptes en les pràctiques observades en les classes de tutoria.

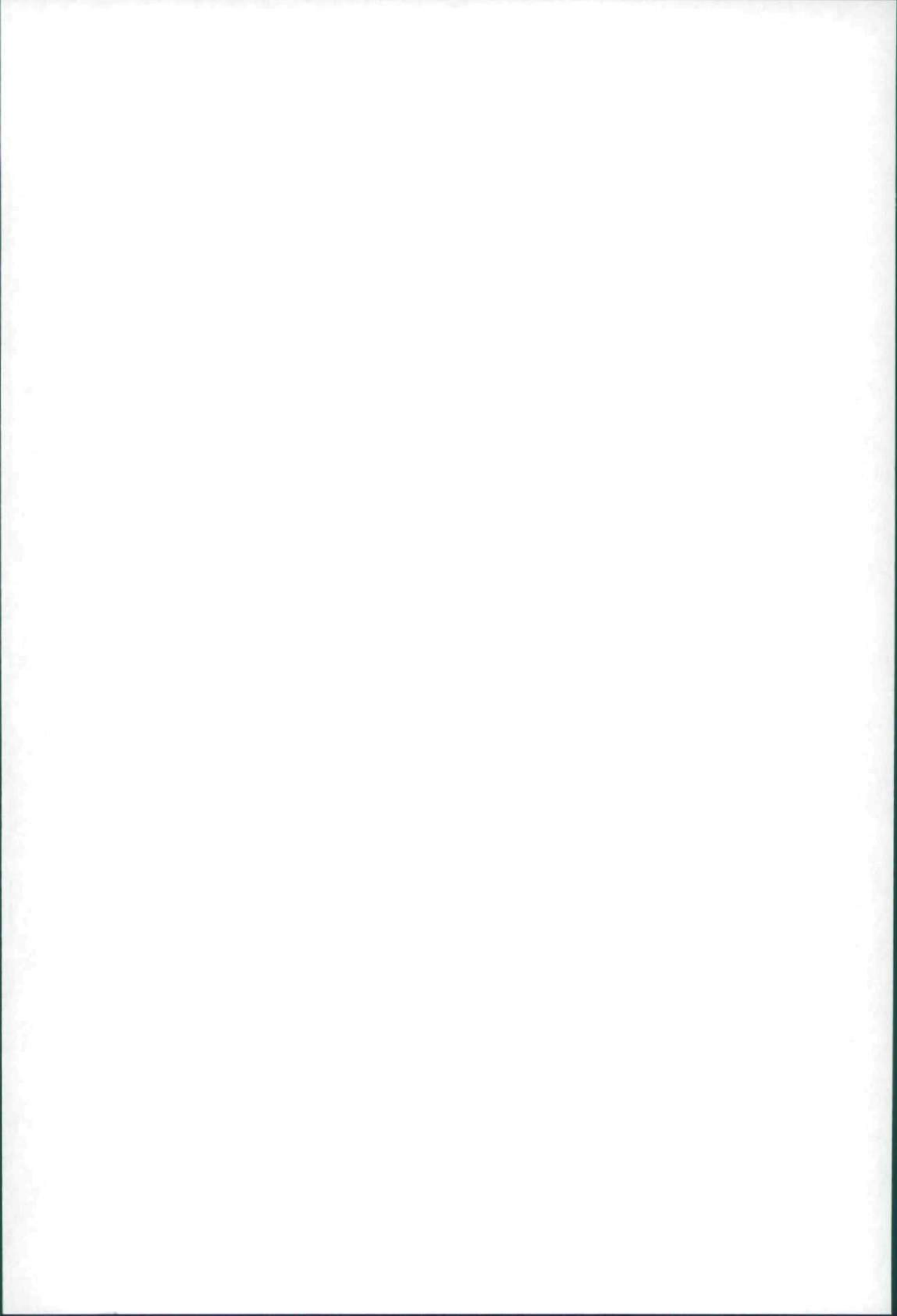
En segon lloc es va realitzar la mateixa feina però en aquest cas fent referència a les sessions observades de les altres matèries del currículum, les classes de matemàtiques, català i medi social.

En tercer lloc, un cop enllestida la presentació d'aquestes dades, vàrem realitzar un exercici de comparació entre les dades obtingudes sobre les tasques durant les sessions en què es treballen continguts de valors i les dades obtingudes sobre les tasques durant les sessions en què es treballen continguts curriculars. Aquesta comparació es feu respecte les dades de freqüència d'aparició, percentatges d'aparició i duració de les tasques.

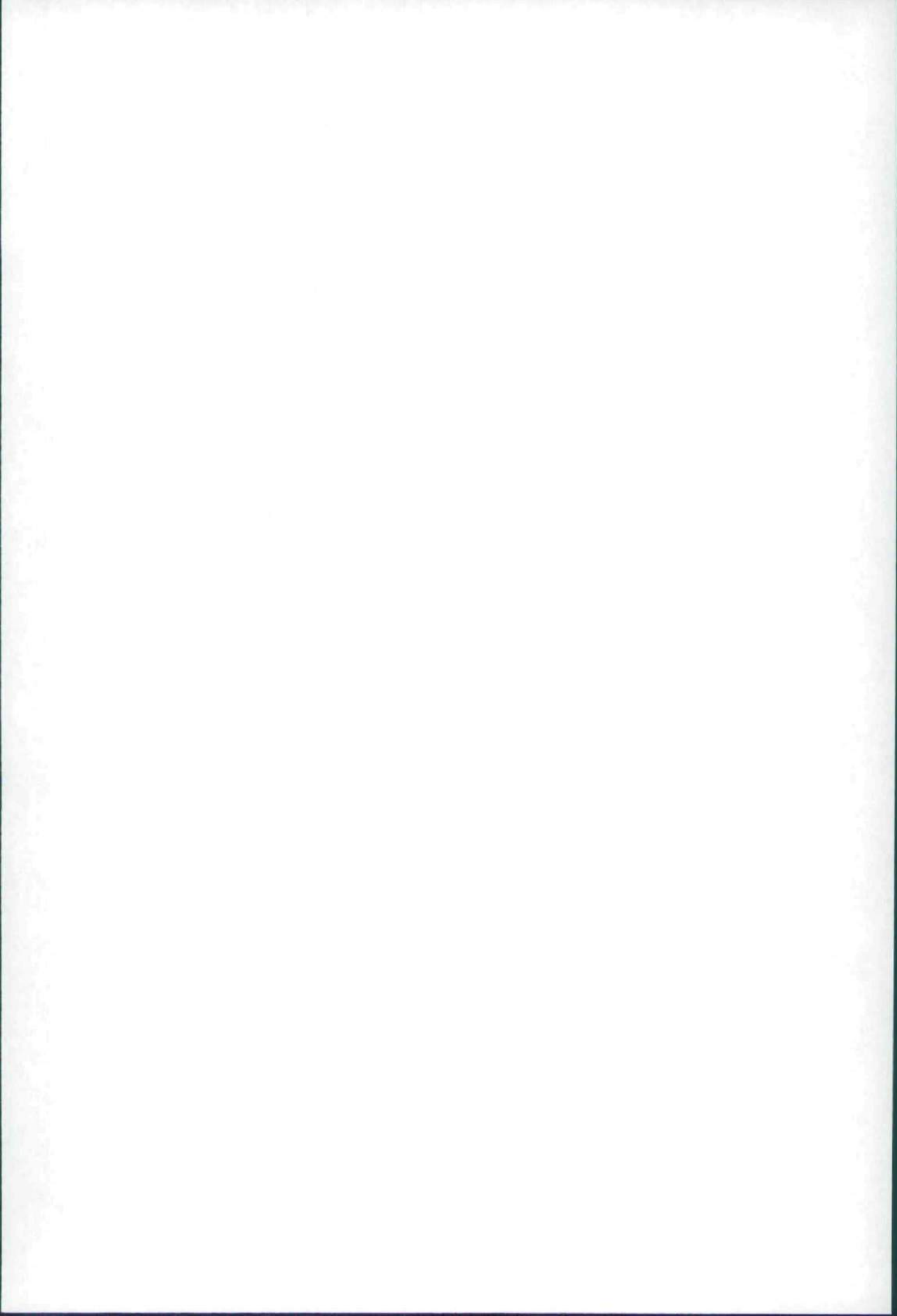
En quart lloc, i havent estudiat el llistat de tasques durant moltes reunions vàrem arribar a la conclusió de que aquestes es podien agrupar en diferents tipus i vàrem realitzar la descripció dels cinc tipus de tasques que havíem detectat. Aquesta descripció contenia una introducció als diferents tipus de tasques, un gràfic i un quadre que ens mostren el nombre de tasques observades i la seva distribució segons la seva tipologia, l'explicació i descripció dels cinc tipus de tasques, un per un amb les dades

quantitatives i el seu tractament al final i amb comentaris valoratius i finalment l'explicació dels cinc tipus de tasques per matèries, incloent gràfics comparatius per matèries.

Un cop elaborades i presentades totes les dades vàrem redactar valoracions sobre les dades obtingudes i observacions sobre les aportacions de la recerca i vam elaborar conclusions sobre tota la informació observada i treballada.

**V. DESCRIPCIÓ DEL PROCÉS
D'ENSENYAMENT I APRENENTATGE
A LES CLASSES DE TUTORIA**

En el capítol que presentem a continuació exposarem la primera part dels resultats de la recerca que porta el títol "Anàlisi del procés d'ensenyament i aprenentatge en situació d'educació moral a primària i comparació amb altres àrees del currículum". Partirem d'allò que vàrem plantejar als inicis de la investigació, els objectius, per tal de deixar constància del que preteníem i de comprovar el què hem obtingut i, després, exposarem els resultats obtinguts en aquesta part de la recerca.

El treball que presentem pretén estudiar la pràctica de l'educació moral, és a dir, com es porta a terme el dia a dia de les classes en les que es treballen el valors. El moment que l'escola dedica exclusivament al treball del valors és l'espai de tutoria, durant aquest temps, es treballa a partir de les experiències de convivència dels nens i nenes a l'escola i també a un nivell més teòric a partir de temes ètics proposats per les mestres. Per tal d'esbrinar de quina manera es treballa durant aquestes sessions ens vàrem plantejar diferents objectius que ens han portat ha obtenir tres blocs de resultats. En aquest primer bloc presentem els resultats que fan referència al l'objectiu: "*Analitzar i descriure el procés d'ensenyament i aprenentatge que es dona a les classes de tutoria*".

El que preteníem era observar les sessions de tutoria per a després poder descriure com es treballa en aquestes i analitzar si es podria millorar la manera de fer-ho. S'ha realitzat l'observació de les classes de tutoria durant un curs escolar sencer i a partir de la informació recollida durant la mateixa hem establert uns resultats.

Els resultats que presentem tot seguit s'han repartit en tres apartats. Un primer que inclou com es distribueixen les sessions de tutoria, donat que no sempre són el mateix tipus de classe, hem trobat classes d'ètica i assemblees de classe; quines

pràctiques es porten a terme en aquestes sessions, donat que s'han detectat tasques i activitats; com s'han distribuït les pràctiques detectades a l'espai de tutoria, és a dir, a les classes d'educació moral, a l'ètica i l'assemblea, les seves freqüències i percentatges d'aparició. Un segon apartat inclou els temps de duració de les diferents tasques i activitats detectades tant a les classes d'ètica com a les assemblees de classe. I un últim apartat presenta els continguts que s'han treballat durant tota l'observació en l'espai de tutoria, la manera de triar-los, l'abast dels temes tractats i també una descripció quantitativa i qualitativa dels temes treballats. Tots els resultats estan presentats en forma de gràfics circulars que van acompanyats de quadres que contenen totes les dades quantitatives i d'una explicació de les mateixes.

1. Observació de les classes de tutoria

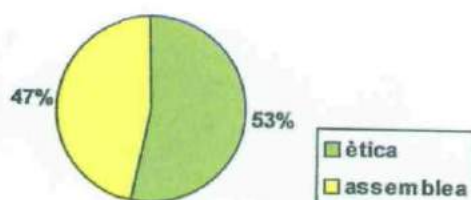
En aquest apartat presentem les dades quantitatives que fan referència a l'observació de les classes de tutoria. Són: la distribució de les sessions de tutoria, segons el tipus de sessió que es treballa; la distribució de les pràctiques detectades, segons si s'han donat a ètica i assemblea i segons si són tasques o activitats; i com s'han distribuït les pràctiques detectades a l'espai de tutoria, les seves freqüències i percentatges d'aparició.

Nombre total de sessions de tutoria observades i distribució segons si són classes d'ètica o d'assemblea

A continuació presentem el nombre total de les sessions observades en l'espai de tutoria i com s'han repartit, segons si han estat classes d'ètica o assemblees de classe.

Total sessions observades a tutoria	165
-------------------------------------	-----

Total sessions d'ètica	87	53%
Total sessions d'assemblea	78	47%

D'un total de 165 sessions observades, 87 són classes d'ètica, el que representa el 53% del total, i 78 són assemblees de classe, és a dir, el 47% del total. Com podem observar, les sessions s'han repartit d'una forma molt similar, havent una lleu majoria de sessions d'ètica.

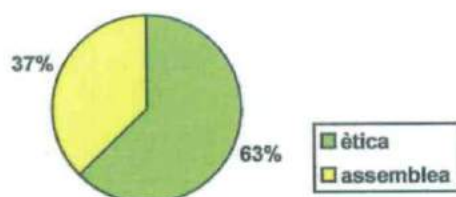
Aquest fet és degut en general a l'atzar donat que es planifiquen les sessions de manera quinzenal i per tant el nombre de sessions d'ètica i d'assemblea hauria de ser igual, tanmateix, donat que a les classes d'ètica els continguts estan prèviament planificats, és raonable que aquestes sessions es donin totes i en canvi pugui donar-se alguna setmana que no hi ha continguts per a realitzar l'assemblea o n'hi ha tan pocs que la sessió es dedica a l'ètica.

Nombre total de les pràctiques observades i distribució segons si s'han donat a classe d'ètica o a l'assemblea

A continuació presentem com s'han repartit les pràctiques detectades en l'anàlisi de les observacions de l'espai de tutoria; és a dir, quantes s'han detectat a les classes d'ètica i quantes a les assemblees de classe.

Total pràctiques observades a tutoria	1421
---------------------------------------	------

Total pràctiques a classes d'ètica	893	63%
Total pràctiques a assemblees	528	37%

D'un total de 1421 pràctiques observades, 893 s'han donat a classes d'ètica, el que representa el 63% del total, i 528 a les assemblees de classe, és a dir, el 37% del total.

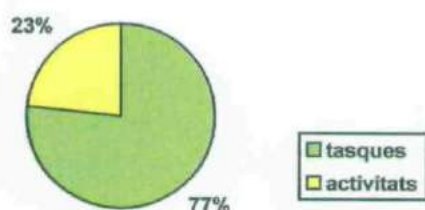
Es pot observar que es donen major nombre de pràctiques en les sessions d'ètica, gairebé dues tercers parts del total. I això és fàcilment explicable si tenim en compte que a les sessions d'ètica es fan servir majoritàriament *tasques* per treballar, i que aquestes solen tenir menys duració que les *activitats* i per tant en el mateix temps s'en poden realitzar més. En canvi a les assemblees es tendeix més a l'utilització d'*activitats*.

Nombre total de les pràctiques observades i distribució segons si són tasques o activitats

A continuació exposem la distribució de les pràctiques, entre tasques i activitats, que s'ha donat en el total de sessions observades en l'espai de tutoria.

Total pràctiques observades a tutoria	1421
---------------------------------------	------

Total tasques detectades	1088	77%
Total activitats detectades	333	23%

D'un total de 1421 pràctiques observades, 1088 han estat tasques, el que representa el 77% del total, i 333 han estat activitats, és a dir, el 23% del total.

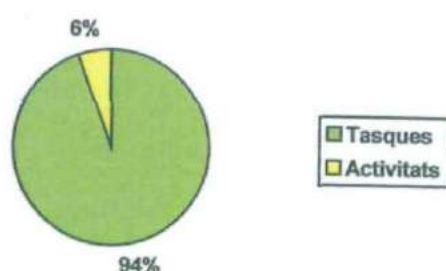
Podem observar que la gran majoria de pràctiques observades han estat tasques, en més de tres quarts parts del total. Fet que s'explica si entenem que les tasques es donen tant a les classes d'ètica com a les assemblees, que les activitats en poques ocasions es donen a les classes d'ètica i que hi ha una lleu majoria de sessions d'ètica. També cal tenir en compte que les tasques solen tenir menys duració que les activitats i per tant en el mateix temps s'en poden realitzar més.

Nombre total de les pràctiques observades a les classes d'ètica i distribució segons si són tasques o activitats

A continuació describim com s'han distribuït les tasques i les activitats observades durant les sessions d'ètica.

Total pràctiques observades a ètica	893
-------------------------------------	-----

Total tasques detectades	843	94%
Total activitats detectades	50	6%

D'un total de 893 pràctiques observades a les classes d'ètica, 843 han estat tasques, el que representa el 94% del total, i 50 han estat activitats, és a dir, el 6% del total.

S'observa que de manera absolutament majoritària, un noranta-sis per cent de les vegades, es detecten tasques a les sessions d'ètica i en canvi s'han detectat molt poques activitats, només un quatre per cent. Per tant podem dir que les tasques es donen majoritàriament a les classes d'ètica. Això és degut a que les tasques tenen un caràcter més acadèmic, és a dir, que es fan servir per a treballar habitualment en totes les

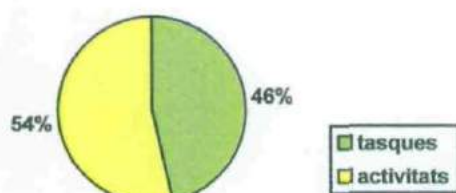
matèries i l'ètica sovint treballa de manera similar a les altres matèries, en canvi les activitats són molt més vivencials i no es donen tant en aquestes sessions.

Nombre total de les pràctiques observades a les assemblees i distribució segons si són tasques o activitats

A continuació describim com s'han distribuït les tasques i les activitats observades durant les assemblees de classe.

Total pràctiques observades a assemblea	528
---	-----

Total tasques detectades	245	46%
Total activitats detectades	283	54%

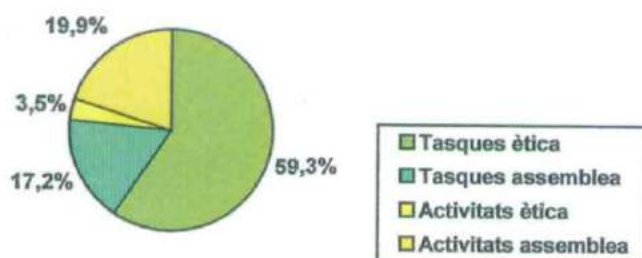
D'un total de 528 pràctiques observades a les assemblees, 245 han estat tasques, el que representa el 46% del total, i 283 han estat activitats, és a dir, el 54% del total. Podem observar que les tasques i les activitats es donen a les assemblees de classe de forma bastant similar, apareixent en més del cinquanta per cent de les vegades les activitats. Per tant podem dir que les activitats es donen majoritàriament a les assemblees de classe. Aquest fet és degut al caràcter més vivencial de les activitats, que es donen en l'espai d'assemblea perquè és el moment en que es parla del funcionament de la classe i de la convivència entre els i les alumnes, tracten de resoldre els conflictes que s'han donat durant la setmana, celebren festes, formen grups, és a dir, fan quelcom més que treballar a partir de tasques, treballen amb activitats.

Nombre total de les pràctiques observades a les classes de tutoria i distribució segons si es donen a ètica o assemblea i segons si són tasques o activitats

A continuació podem observar com s'han distribuït el total de pràctiques observades en les classes de tutoria, segons si són tasques o activitats i segons si s'han donat en sessions d'ètica o d'assemblees.

Total pràctiques a classe de tutoria	1421
--------------------------------------	------

Total tasques a classe d'ètica	843	59%
Total activitats a classe d'ètica	50	4%
Total tasques a assemblea	245	17%
Total activitats a assemblea	283	20%

Observem que la majoria de les pràctiques detectades, un 76%, són tasques i que aquestes es donen majoritàriament a les classes d'ètica, un 59%. Però també podem observar que de les activitats detectades en l'espai de tutoria, un 24% del total, la majoria, un 20%, es donen a les assemblees de classe. Aquests fets són deguts a les diferències que caracteritzen les tasques i les activitats, és a dir, a que les tasques són pràctiques simples, unitats de treball molt curtes i repetitives que s'utilitzen en treballs de tipus curricular i les activitats són pràctiques complexes, que es donen en situacions de convivència escolar i que requereixen de la implicació emocional de les persones que les duen a terme.

2. Temps de duració de les pràctiques observades en les classes de tutoria

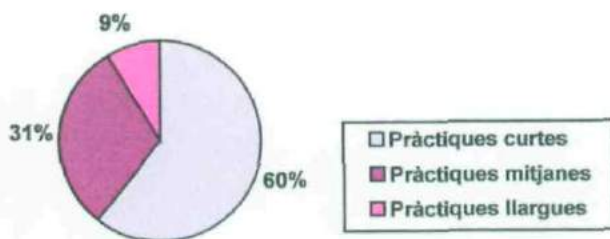
En aquest apartat presentem les dades relatives al temps de duració de les pràctiques que hem observat a les classes de tutoria. Aquestes dades són la duració del nombre total de pràctiques observades, la duració de les pràctiques a les classes classes d'ètica o a les d'assemblea, i la duració segons si han estat tasques o activitats.

Duració del nombre total de les pràctiques observades a les classes de tutoria

A continuació podem observar el temps de duració de les pràctiques observades a les classes de tutoria segons si han estat curtes (fins a cinc minuts), mitjanes (entre cinc i deu minuts) o llargues (més de deu minuts).

Total pràctiques observades a la tutoria	1421
--	------

Total pràctiques de duració curta	864	60%
Total pràctiques de duració mitjana	434	31%
Total pràctiques de duració llarga	123	9%

Podem observar que les pràctiques observades tenen una durada curta en la seva majoria, un 60% de les vegades; que són de durada mitjana un 31% de les vegades i que només en el 9% dels cops es donen en versió llarga.

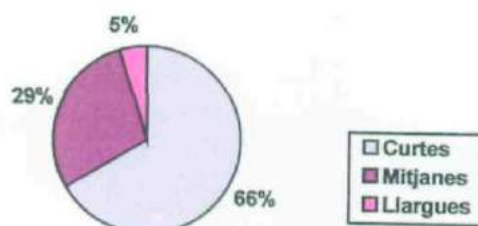
El fet que la majoria de pràctiques siguin curtes és degut a que també la majoria de pràctiques són tasques i les tasques són unitats curtes de treball i no solen allargar-se més de cinc minuts. Malgrat tot, és clar, que en moltes ocasions, una tercera part de les vegades, apareixen pràctiques de duració mitjana, donat que les tasques també s'allarguen de tant en tant fins a deu minuts i les activitats solen ser una mica més extenses que les tasques tenint una durada, generalment a partir de cinc minuts. Observem que hi ha poques pràctiques que tinguin una duració llarga, és a dir, de més de deu minuts, i és un fet prou comprensible si pensem que costa mantenir l'atenció dels alumnes més enllà de deu minuts i normalment es fa durant les activitats donat que són molt més dinàmiques i els alumnes se senten més implicats.

Duració del nombre total de les pràctiques observades a les classes d'ètica

A continuació podem observar el temps de duració de les pràctiques observades a les classes d'ètica segons si han estat curtes (fins a cinc minuts), mitjanes (entre cinc i deu minuts) o llargues (més de deu minuts).

Total pràctiques observades a ètica	893
-------------------------------------	-----

Total pràctiques de duració curta	593	66%
Total pràctiques de duració mitjana	257	29%
Total pràctiques de duració llarga	43	5%

Podem observar que les pràctiques observades tenen una durada curta en la seva majoria, un 66% de les vegades; que són de durada mitjana un 29% de les vegades i que només en el 5% dels cops es donen en versió llarga.

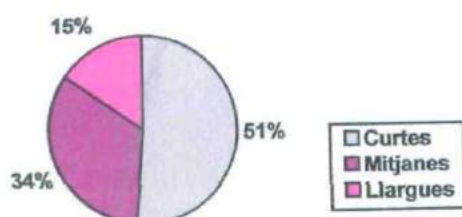
Aquests resultats es deuen a que les pràctiques que majoritàriament es donen a les classes d'ètica són les tasques i que alhora aquestes es donen majoritàriament en duració curta, malgrat que en moltes ocasions també poden arribar als deu minuts i ser de duració mitjana; també la majoria d'activitats que es donen són de duració mitjana i vindrien a justificar que hi hagués aquest 29% de pràctiques de duració mitjana, una tercera part de les pràctiques que es donen a ètica. El 5% de pràctiques de duració llarga poden ser tasques que s'allarguen innecessàriament o alguna activitat donat que tendeixen a ser més llargues.

Duració del nombre total de les pràctiques observades a les assemblees

A continuació podem observar el temps de duració de les pràctiques observades a les assemblees de classe segons si han estat curtes (fins a cinc minuts), mitjanes (entre cinc i deu minuts) o llargues (més de deu minuts).

Total pràctiques observades a l'assemblea	528
---	-----

Total pràctiques de duració curta	271	51%
Total pràctiques de duració mitjana	177	34%
Total pràctiques de duració llarga	80	15%

Podem observar que les pràctiques observades tenen una durada curta en la seva majoria, un 51% de les vegades; que són de durada mitjana un 34% de les vegades i que només en el 15% dels cops es donen en versió llarga.

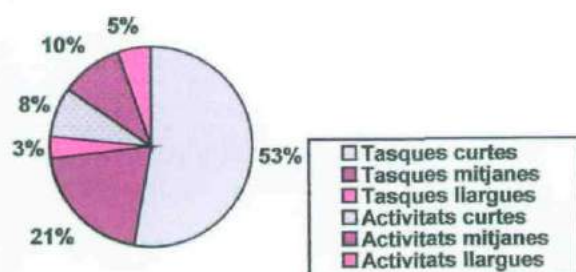
Aquestes dades ens fan veure que a les assemblees es donen força tasques donat que el 51% són pràctiques curtes i segurament la immensa majoria seran tasques. Malgrat això, la meitat de les vegades les pràctiques tenen duració mitjana o llarga i això ens fa pensar que trobem moltes activitats ja que aquestes necessiten més temps, entre cinc i vint minuts per poder-se desenvolupar correctament, encara que a vegades, donada la seva mecanització es donin més ràpidament i s'incloguin a l'apartat de pràctiques curtes. Hem de tenir en compte que en les activitats entra en joc la vivència dels alumnes a l'escola, els conflictes, les reconciliacions, les valoracions, els moments de celebració, i així doncs, pensem que en l'espai de les assemblees es donen de forma majoritària les activitats.

Duració del nombre total de les pràctiques observades a les classes de tutoria i distribució segons si són tasques o activitats

A continuació podem observar el temps de duració de les pràctiques observades a l'espai de tutoria segons si han estat tasques o activitats curtes (fins a cinc minuts), mitjanes (entre cinc i deu minuts) o llargues (més de deu minuts).

Total pràctiques observades a classe de tutoria	1421
---	------

Total tasques de duració curta	748	53%
Total tasques de duració mitjana	292	21%
Total tasques de duració llarga	48	3%
Total activitats de duració curta	116	8%
Total activitats de duració mitjana	142	10%
Total activitats de duració llarga	75	5%

Podem observar que una mica més de la meitat de les pràctiques observades, el 53% del total, són tasques curtes; que el 21% del total són tasques de duració mitjana i que un 3% són tasques llargues; també podem veure que el 8% del total són activitats curtes; el 10% activitats mitjanes i el 5% del total activitats llargues.

Així doncs, podem apuntar que la majoria de pràctiques curtes, el 53%, i mitjanes, el 21%, són tasques i confirmar el fet de que les tasques són unitats de treball simple i es donen generalment de forma curta i mitjana. Cal dir que el percentatge

d'aparició de tasques llargues és gairebé anecdòtic i es deu a aquelles ocasions en que les tasques es compliquen per la seva dificultat de cognició i/o comprensió o per la seva manca de dinamisme, fet que afortunadament no se sol donar en massa ocasions. Respecte les activitats, cal dir, que es donen en les tres duracions de forma bastant similar, malgrat són les més nombroses les de duració mitjana. Aquest fet es deu a que les activitats requereixen una forta implicació per part dels alumnes tant en quant a participació física com a emocional i per tant s'allarguen en el temps. Aquest fet també és notori si tenim en compte el 5% d'aparició d'activitats llargues. Malgrat això, observem que un 8% del total de les pràctiques són activitats curtes i és degut a que aquelles activitats que es repeteixen més sovint al llarg del curs, acaben prenent un cert automatisme i per tant els alumnes les integren com a fets rutinaris de l'activitat escolar el que ajuda a dinamitzar-les i fer-les més ràpides.

3. Continguts referits a fets i conceptes en les pràctiques observades en les classes de tutoria

Els continguts de fets i conceptes són els temes que treballem a les classes que tenen a veure directament o indirecta amb l'educació moral i els valors. En definitiva els aspectes treballats a classe, tant si estan programats prèviament com si surgeixen a classe per voluntat dels alumnes.

Durant la nostra observació a les aules ens hem fixat en diferents aspectes dels continguts. En primer lloc ens sembla important l'àmbit d'acció dels mateixos, és a dir, si són pròxims als alumnes seran microètics i si són llunyans, d'abast mundial, seran macroètics. També hem observat especialment qui escull el tema a tractar, tenint en compte que ho fan per igual alumnes i mestres, essent d'elecció heterònoma si escollia la mestra i d'elecció autònoma si ho feien els alumnes. Finalment, l'últim aspecte a tractar dels continguts són els temes treballats, són el que hem anomenat continguts morals.

A continuació presentem els resultats obtinguts sobre els continguts, que es divideixen en dues parts que es donen de forma conjunta, per una banda les descripcions dels temes treballats i per una altra les dades quantitatives resultants de l'observació.

El total de pràctiques amb contingut de temes morals detectades durant l'observació de les classes d'ètica i assemblees ha estat de 1316, és a dir, del total de pràctiques observades, 1421, hi ha 105 que no tenen contingut de temes morals, donat que vàrem recollir pràctiques que no feien referència a l'àmbit de l'educació moral, treballs d'altres matèries curriculars, i d'entre les tasques recollides hem detectat que algunes de les instruccions d'organització i de treball no tenen contingut moral.

Distribució dels continguts segons el seu abast: microètics o macroètics

Aquest tipus de continguts fan referència a l'àmbit d'implicació dels temes tractats, dividint-se en dos tipus, els microètics d'àmbit local i els macroètics d'àmbit global.

Els continguts microètics fan referència a qüestions morals que surdeixen en els àmbits personals i interpersonals. Temes relatius a la vivència interioritzada i personalitzada de conflictes, experiències viscudes, sentiments i desitjos, i les preocupacions personals produïdes per els problemes dels altres. També s'inclouen temes que designen les controvèrsies que surdeixen en l'àmbit de les relacions personals que es donen en petits grups, amb els iguals i els adults, tenint en compte per a distingir els dos grups la persona que ocupa l'altre pol de la relació.

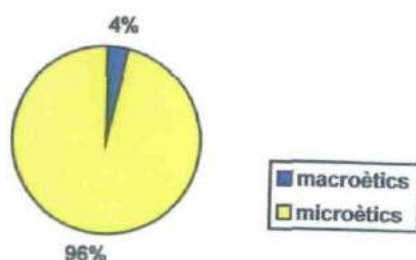
Els continguts macroètics fan referència a qüestions morals que surdeixen en els àmbits globals, referides a problemes de tipus col·lectiu inclús mundial relacionades amb l'entorn físic i humà. Entenem que encara que els problemes de l'entorn físic depenen directament dels humans, és necessari separar-los donat que per problemes de l'entorn humà entenem aquells en que els homes i les societats són a l'hora la causa que provoca el problema i el suport sobre el que es manifesta. En aquest àmbit el tipus de temes tractats no es basa en experiències directes, personals i immediates. Per regla

general es tracta de cassos el coneixement dels quals s'obté a través dels mitjans de comunicació o d'altres fonts informatives. Aquest tipus de conflictes poden agrupar-se en tres blocs: els accidents o desastres naturals, els problemes ecològics i els problemes sociopolítics.

A continuació presentem com s'han distribuït en el total de sessions de tutoria observades els continguts segons el seu àmbit d'abast, és a dir, si són microètics o macroètics.

Total pràctiques detectades amb continguts morals	1316
---	------

Total pràctiques amb continguts microètics	1269	96%
Total pràctiques amb continguts macroètics	47	4%

De les pràctiques observades que tenen contingut moral, hem pogut observar que en 1269 ocasions els continguts són microètics i en 47 ocasions són macroètics. Com es pot apreciar al gràfic, la gran majoria dels continguts, el 96%, són microètics, és a dir, són continguts referits a qüestions morals que surgeixen en els àmbits personals i interpersonals. I en canvi, aquells continguts que fan referència a àmbits globals, els macroètics, gairebé no tenen presència. Aquest fet es deu a l'edat i nivell cognitiu dels alumnes amb qui realitzem l'estudi, donat que als cicles mitjà i superior de primària encara es tracten temes de valors relacionats majoritàriament amb els i les alumnes, que per aquesta raó són de fàcil comprensió i de gran coneixement per part d'aquests i, en canvi, costa tractar altres temes més globals donada la seva dificultat de comprensió i sovint també molt més complexes i abstractes.

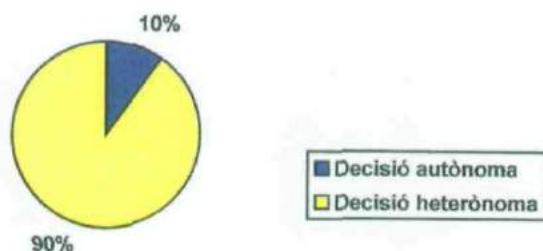
Distribució dels continguts segons la manera de decidir el seu tracte: heterònoma o autònoma

Aquest tipus de continguts fan referència a la manera d'escollir els temes a tractar a la classe, en concret a qui decideix que un tema es parli a classe, tenint la possibilitat de que sigui la mestra o algú extern al grup i els alumnes.

Els continguts decidits de manera heterònoma són aquells que es presenten i tracten a les sessions d'ètica i assemblees essent proposats per la mestra o algú extern al grup classe. Els segons es refereixen a aquells continguts que es presenten i tracten a les sessions d'ètica i assemblees essent proposats per els alumnes i que es refereixen majoritàriament a conflictes entre iguals a l'escola o altres temes d'interés específic dels companys del grup classe.

Total pràctiques detectades amb continguts morals	1316
---	------

Total pràctiques amb continguts d'elecció heterònoma	1184	90%
Total pràctiques amb continguts d'elecció autònoma	132	10%

El total dels continguts morals detectats a les pràctiques recollides entre classes d'ètica i assemblees ha estat de 1316 i d'aquests hem pogut observar que, el 90%, és a dir, 1184, són continguts decidits de manera heterònoma i el 10%, és a dir, 132, són escollits de manera autònoma.

Com podem observar la gran majoria de continguts tractats han estat determinats per les mestres, donat que aquestes decideixen, per norma general, els temes que es tractaran a les classes d'ètica i molts dels que es parlen a les assemblees i els alumnes tan sols aporten temes de discussió a l'assemblea.

Temes en els continguts morals

Aquesta categoria de continguts, fa referència als temes que tracten els valors i aspectes de l'educació moral treballats a classe, tant si estan programats prèviament com si surgeixen a classe per voluntat dels alumnes. Dins d'aquesta categoria hem trobat setze temes diferents que s'han tractat tant a les classes d'ètica com a les assemblees.

A continuació presentem la descripció dels mateixos i a l'acabar aquestes es presenta un quadre en el que podem observar la freqüència amb que s'han donat i el percentatge d'aparició.

Relació entre iguals

Aquest àmbit aborda les situacions de relació interpersonal i de grup. Es volen analitzar i treballar tant els conflictes que solen produir-se en aquests espais de relació com els valors que poden regular-los. Es parteix de problemes de relació interpersonal tals com baralles, insults, marginacions, i, en definitiva faltes de companyerisme. La intenció serà treballar els conceptes d'amic o amiga, amistat i col.laboració. També es plantejaran els problemes que surgeixen en les relacions de grup, qüestions com la pertinença al grup, la norma del grup, el respecte a l'autonomia personal i la presa de decisions en grup. Es fa especial referència a l'aprenentatge de la resolució cooperativa de conflictes i a la idea d'acord.

Consideració de conflictes viscuts entre iguals

Entenem que el conflicte és un acte natural que es produeix quan les coses van malament i un se sent enfadat, ferit i frustrat i actua contra els altres d'una forma incorrecta, amb falta de respecte i comprensió. Per tant és necessari aprendre que els conflictes són problemes a resoldre, i això és el que es tracta en aquest contingut. En aquest apartat s'inclouen els temes tractats en la resolució de conflictes, és a dir, fets reals. Conflictes viscuts entre iguals a l'escola durant l'esbarjo o en la transició entre classes, com poden ser discussions perquè no han deixat

jugar a un company, perquè s'han barallat i insultat durant el joc, perquè no s'han volgut ajudar i temes per l'estil. Generalment aquests temes es treballen a les assemblees de classe i estan proposats per els mateixos alumnes.

Anàlisi de les relacions entre iguals

Aquest contingut fa referència als aspectes conceptuals de les relacions entre iguals. A diferència de l'apartat anterior en el que es tracten cassos pràctics, en aquest es treballa a nivell conceptual, aspectes com l'amistat, el respecte, la col.laboració, també com relacionar-se amb els altres i sobretot es reflexiona sobre tots els aspectes que pot implicar la relació entre iguals. Aquests temes solen tractar-se a les sessions d'ètica i els proposa la mestra per a tractar de millorar les relacions i la cohesió del grup.

Organització de la vida escolar

Sota aquest nom apareixen continguts que tracten de l'escola en tant que espai de relació i de vida de les alumnes i els alumnes. S'analitza l'organització del grup-classe, les funcions i responsabilitats de cadascun dels seus membres, la relació dels alumnes entre ells i amb els mestres, i les normes de l'aula. També es tenen en compte temes típics de comportament i disciplina, així com els drets i deures dels i de les alumnes. Es tracta l'escola com a un espai en el que treballen diferents persones que contribueixen a assegurar el seu benestar i educació: el personal no docent i les i els mestres. Entén l'escola com a un espai de formació i de preparació personal, donant-li especial atenció a l'educació com a element d'alliberament humà i d'adquisició d'una visió oberta i crítica de la realitat.

Organització de la convivència i el treball.

En aquest apartat es fa referència a continguts que al·ludeixen a l'aprenentatge dels aspectes organitzatius que es donen durant l'estada de les nenes i els nens a l'escola. Es tracta d'aprendre què són i com funcionen diferents elements de l'organització escolar. Elements com les assemblees, les normes, els delegats de classe, o que es reflexioni sobre temes com per a què serveix l'escola, què es fa a l'escola, què són les classes d'ètica, etc. Tot això per a que la convivència i el treball siguin bons i per a que el desconeixement d'aquests elements no distorsioni la vida escolar. Aquest tipus de continguts solen estar molt repartits entre les sessions d'ètica i les assemblees, donat que poden ser tractats de manera conceptual o des de l'experiència pràctica.

Organització d'actes, festes i projectes escolars.

Aquest apartat fa referència a tot el treball de preparació, realització i valoració d'actes, festes i projectes escolars. Es tracten aspectes molt diversos, com la discussió sobre l'organització

d'un projecte, el desenvolupament de les idees, com repartir-se la feina, de quina manera fer participar a tots els membres de la comunitat escolar. Poden ser susceptibles d'ésser tractats temes com la biblioteca escolar, les colònies, el Carnaval, la Festa de la Primavera, l'huracà Mitch o l'obertura de l'escola. Generalment aquest tipus de continguts se sol tractar durant les assemblees de classe.

Conflictes en relació al funcionament escolar.

Entenem per funcionament escolar tot allò que passa a les aules o a d'altres espais de l'escola entre alumnes i mestres o entre els mateixos alumnes des de les nou del matí, hora en que l'escola *es posa en marxa*, fins a dos quarts de quatre de la tarda, hora en que *deixa de funcionar*. Per tant, tots els conflictes ocasionats per el funcionament escolar s'engloben en aquest apartat. Aquests conflictes tracten sempre fets pràctics reals que fan referència, per exemple, a alumnes que no fan els deures o no porten a terme els seus càrrecs, que tenen mal comportament a classe i manca de responsabilitat i respecte, o petits problemes amb altres mestres, normalment amb els mestres especialistes. Aquest contingut se sol tractar a les assemblees de classe a l'apartat de resolució de conflictes encara que pot donar-se també en d'altres moments.

Relació en l'àmbit familiar.

En aquest apartat es tracten temes relacionats amb la vida familiar i la família, majoritàriament aspectes conceptuals de les relacions familiars, conceptes com el de família, tipus de famílies, la comunicació intergeneracional, o la col·laboració. Però també es tracten, a propòsit dels conceptes, cassos pràctics ficticis en els que els alumnes poden veure's reflexats o poden aprendre a transferir a la seva pròpia realitat. Aquests temes solen tractar-se durant les sessions d'ètica i els proposa la mestra, encara que pot donar-se el cas de que els alumnes requereixin tractar algun aspecte concret de manera més profunda perquè els afecta directament.

Autoconeixement.

S'inclou sota aquest epígraf el procés cognitiu d'autoconeixement i el procés valoratiu de l'autoestima. En aquest àmbit temàtic es vol facilitar el coneixement progressiu d'un mateix, en especial en el que fa referència als aspectes relacionats amb la imatge corporal, els sentiments, els gustos i els desitjos, així com en tot allò referent als rols socials que cada subjecte encarna, els valors que aprecia i el caràcter o manera de ser personal. Es pretén cridar l'atenció sobre els canvis i l'evolució personal que es viu en tots aquests nivells de la personalitat, així com distingir si són canvis voluntaris o canvis incontrolats. Així mateix s'ajudarà a prendre consciència de les idees de llibertat, intencionalitat i responsabilitat en la construcció de la pròpia biografia. També es propiciarà una valoració positiva de l'esforç per conèixer-se millor. Aquest tipus de contingut

és tractat generalment de manera conceptual i a partir d'experiències dels propis alumnes. Es treballa principalment a les classes d'ètica.

Habilitats per el diàleg.

Els temes destinats a tractar de manera directa i explícita el diàleg volen contribuir a millorar les destreses dialògiques adients a cada edat, i volen també donar valor al diàleg en tant que procediment moral que és necessari usar davant dels temes controvertits. Es parteix de la progressiva presa de consciència i aprenentatge de pautes de diàleg tals com la participació, la veracitat, la claredat, el respecte, la sinceritat, la confiança, la solidesa argumentativa, l'aportació de bones raons, la recerca d'acord i la voluntat de resoldre conflictes mitjançant el diàleg. Es planteja també el lloc de la comunicació i el llenguatge en les ètiques actuals. Aquest contingut sol tractar-se de manera conceptual i procedimental a les classes d'ètica però és també fonamental a les assemblees per a poder parlar dels diferents conflictes. El seu tractament sol originar-se per voluntat de la mestra.

Educació per la pau i la solidaritat.

Fa referència a valors com la solidaritat, la tolerància, el respecte a la diversitat i la capacitat de diàleg i de participació social. Aquest contingut transversal es fonamenta en dos conceptes bàsics: el concepte de pau positiva i la perspectiva creativa en la resolució de conflictes. En el primer es pretén ampliar el concepte de pau entès com ausència de guerra, a un concepte de pau com a procés dinàmic i permanent. Es tracta, doncs, de reconèixer que la violència no només està present en els conflictes bèl·lics, sinó també en totes aquelles situacions en les que no són respectats els drets individuals i en les que els individus no poden desenvolupar plenament les seves potencialitats. Respecte al segon concepte, la perspectiva creativa en la resolució de conflictes, l'educació per a la pau es proposa ajudar als alumnes a prendre consciència del conflicte en quant a procés natural que no té per què ésser considerat com a fet negatiu i indesitjable, ni té per què ésser identificat amb el concepte de violència. Els temes que es tracten més específicament són l'educació per a la comprensió internacional i el desarmament, els drets humans, l'educació mundialista i multicultural, l'educació per a afrontar el conflicte i l'educació per al desenvolupament.

Educació per a la igualtat d'oportunitats d'ambdós sexes.

Aquest contingut prioritza els valors d'igualtat, el respecte i la justícia. Són valors que s'aborden a partir de situacions de discriminació i desigualtat d'oportunitats entre homes i dones. S'inclouen aspectes com els estereotips que s'assignen a un i altre sexe, l'anàlisi del llenguatge discriminatori, les responsabilitats i tasques no compartides en l'àmbit familiar o l'elecció

d'estudis i de professió condicionada per prejudicis sexistes. Es dona una importància especial a l'ús de materials didàctics que no reproduïxin estereotips discriminatoris i prejudicis sexistes.

Educació per a la salut.

L'educació per a la salut parteix d'un concepte de salut que no es redueix a l'ausència de malaltia, sinó que s'identifica amb un estat de benestar més global en el que s'integren les dimensions física, psíquica i social. La prevenció de malalties estretament vinculades a estils de vida poc saludables i l'adquisició d'actituds i patrons de comportament coherents amb determinats valors són les seves finalitats prioritàries. Alguns continguts tractats des d'aquest tema són: els hàbits alimentaris i les malalties que es provoquen quan no són bons, el consum de drogues, els problemes d'higiene, la vida sedentària, l'excés de tensions i els accidents de trànsit. Es pretén que els alumnes i les alumnes adquireixin hàbits sans i que desenvolupin les capacitats necessàries per a prendre una postura crítica i de rebuig davant aquelles pautes de comportament que dificulten l'adquisició d'un modus de ser satisfactori.

Educació afectivo-sexual.

En aquest apartat es tracten continguts relacionats amb l'educació sexual, donant-li importància per si mateixa, fet que ens porta a separar-la de l'educació per a la salut. Donat que si bé la salut i el benestar representen un paper important en l'educació sexual, aspectes com el plaer i l'amor s'han de prioritzar en el seu tractament, especialment si es considera que són dimensions que només en situacions molt excepcionals s'aborden des de les aules escolars. Alguns dels continguts tractats són les relacions entre iguals que tendeixen a ser de parella, les relacions sexuals i les seves implicacions afectives, els sentiments implicats en les relacions sexuals, l'heterosexualitat i l'homosexualitat i les malalties de transmissió sexual. És així com l'educació sexual ha d'abordar-se des d'una òptica oberta a aspectes emocionals, psíquics i socials que superi la pura informació relacionada amb els processos exclusivament biològics. La sexualitat pot veure's com una de les principals formes expressives dels éssers humans i, en conseqüència, com un espai educatiu que connecta directament amb la manera de ser personal i social. L'educació afectivo-sexual té més a veure amb una antropologia pràctica que abarqui a l'ésser humà en el seu conjunt.

Educació ambiental.

Els temes que es tracten en aquest apartat fan referència a la preocupació per la progressiva i accelerada degradació del planeta i de la convicció de que l'àmbit educatiu pot i ha de contribuir a la millora de l'entorn humà. Els valors que cristalitzen de forma més clara i contundent aquest tema són el respecte, la responsabilitat i la conservació, junt al compromís i la participació activa en la millora del medi. L'educació ambiental proposa un nou concepte de medi ambient que no

es redueix a la mera realitat física i natural, sinó que s'amplia a l'activitat humana i a la repercussió que aquesta té a la natura. La degradació del planeta i les conseqüències que qualsevol intervenció sobre el medi pot tenir en la supervivència de l'espècie humana són el nucli essencial d'aquest contingut. Així mateix, es posa de manifest la importància de la interdependència econòmica, social, política i ecològica a les zones urbanes i rurals, subratllant el caràcter global i, per tant, la necessitat de solucions també globals que amb freqüència requereixen els conflictes medioambientals.

Educació vial, civisme i convivència.

Els temes que aquí s'inclouen volen desenvolupar les conductes convencionals i convivencials que facilitin la correcta relació en l'àmbit de la vida interpersonal, ciutadana i social. S'emfatitza especialment en que els comportaments cívics que es proposin vagin acompanyats d'un alt grau de sinceritat, voluntarietat i sentit del valor. Per a poder-ho aconseguir, es tracten aspectes com l'adquisició d'hàbits relacionats amb la persona, anàlisi de les formes de convivència i les normes socials que regeixen les col·lectivitats. Es pretén equilibrar els valors de respecte a les normes de convivència amb el reconeixement de la relativitat de moltes pràctiques socials. Es consideren cassos concrets relatius a l'ús de transports, espais i serveis públics; així mateix es treballen temes relacionats amb la circulació motoritzada. En altres cassos es pot vincular el tema de la convivència amb alguns aspectes de l'educació per a la pau, educació per a la salut o educació per al consum.

Educació per al consum.

Els temes que s'inclouen en aquest apartat tracten la preocupació per el consum incontrolat en el que semblen estar sumides les societats occidentals i els alumnes als que van. Es tracta doncs, d'un intent per respondre a un fenomen social proposant un canvi d'actituds i una inversió dels valors dominants. Es tracta de forma intensa l'actitud davant els mitjans de comunicació de masses donant prioritat al fenomen publicitari i als perills que d'ell poden derivar-se (manipulació, massificació, engany, desinformació o aïllament social). Junt a aquests continguts s'inclouen altres directament vinculats a l'educació ambiental. Aquest és el cas de l'entrenament d'habilitats que permeti la recerca d'informació significativa, el judici crític sobre la conveniència o no de l'ús de determinats productes, la valoració de les conseqüències que en el pla personal i comunitari tenen les pròpies accions i l'exercici de l'autocontrol.

Educació intercultural.

Els temes tractats sota l'epígraf d'educació intercultural pretenen ésser un mitjà eficaç per aconseguir una societat plural i democràtica en la que persones de diferents cultures, llengües, costums i creences puguin compartir un mateix espai geopolític i conviure en pau. Per a que

l'educació intercultural sigui possible han de donar-se una sèrie d'elements. En primer lloc, es parteix d'una actitud de reconeixement i acollida de la diversitat en els centres educatius, els quals haurien d'accentuar la riquesa que aquesta realitat suposa per a la institució, més que les limitacions i dificultats que d'ella poden derivar-se. En segon lloc, s'haurà de treballar el control dels prejudicis provocats per la diferència, i per fer-ho es poden aplicar programes estructurats de prevenció de racisme i xenofòbia. En tercer lloc, es requereix el diàleg entre cultures diferents, a partir del coneixement dels trets més característics de cadascuna d'elles (folclore, costums, maneres d'interpretar determinats fenòmens, creences i valors, entre d'altres). Per últim, l'educació intercultural ha d'afavorir el desenvolupament de valors que puguin ser compartits per les diferents cultures, propiciant el coneixement no només del que és diferent, sinó també del que es comparteix.

Educació per als Drets Humans.

Els aspectes que inclou aquest apartat pretenen fer una aproximació general al tema i un estudi minuciós d'alguns dels drets en particular de manera que al final de l'escolaritat obligatòria s'hagin estudiat suficientment. Es veuen tant les formulacions positives dels drets com les situacions en que la seva ausència és evident. Es fa especial atenció a les idees de dret i de deure, així com a la necessitat i universalitat dels Drets Humans. En concret s'estudien els Drets dels Infants i la Declaració Universal dels Drets Humans. Respecte a aquesta última es tracta el seu origen, finalitats i continguts, així com algunes situacions en que els Drets Humans són conculcats.

Educació de la diferència, valor i conflicte.

Es treballa, per una part, l'enriquiment que la diferència pot suposar per a les persones i, per l'altre, les diferències que convindria eliminar per a que fos possible construir una convivència més justa i solidària. Ambdues qüestions es consideren a partir de l'anàlisi de situacions i fets en els quals la diferència és motiu de discriminació. Per a això s'analitzen diferències d'origen físic i psíquic, diferències d'origen econòmic, social, cultural i religiós. D'aquesta manera es veurà com sovint aquestes diferències són la base d'actituds i comportaments basats en prejudicis, discriminatoris, marginadors, xenòfobs i racistes. Aquest tema ens presenta una possibilitat per a augmentar la competència dels alumnes més desfavorits, promovent en ells oportunitats que compensin les seves carències derivades de la situació en la que es troben. Es tracta, doncs, d'una lluita a favor de la igualtat d'oportunitats real entre totes les alumnes i els alumnes.

Un cop definits tots els temes detectats durant la nostra observació, presentem les dades quantitatives obtingudes sobre els temes en els continguts morals, és a dir, les

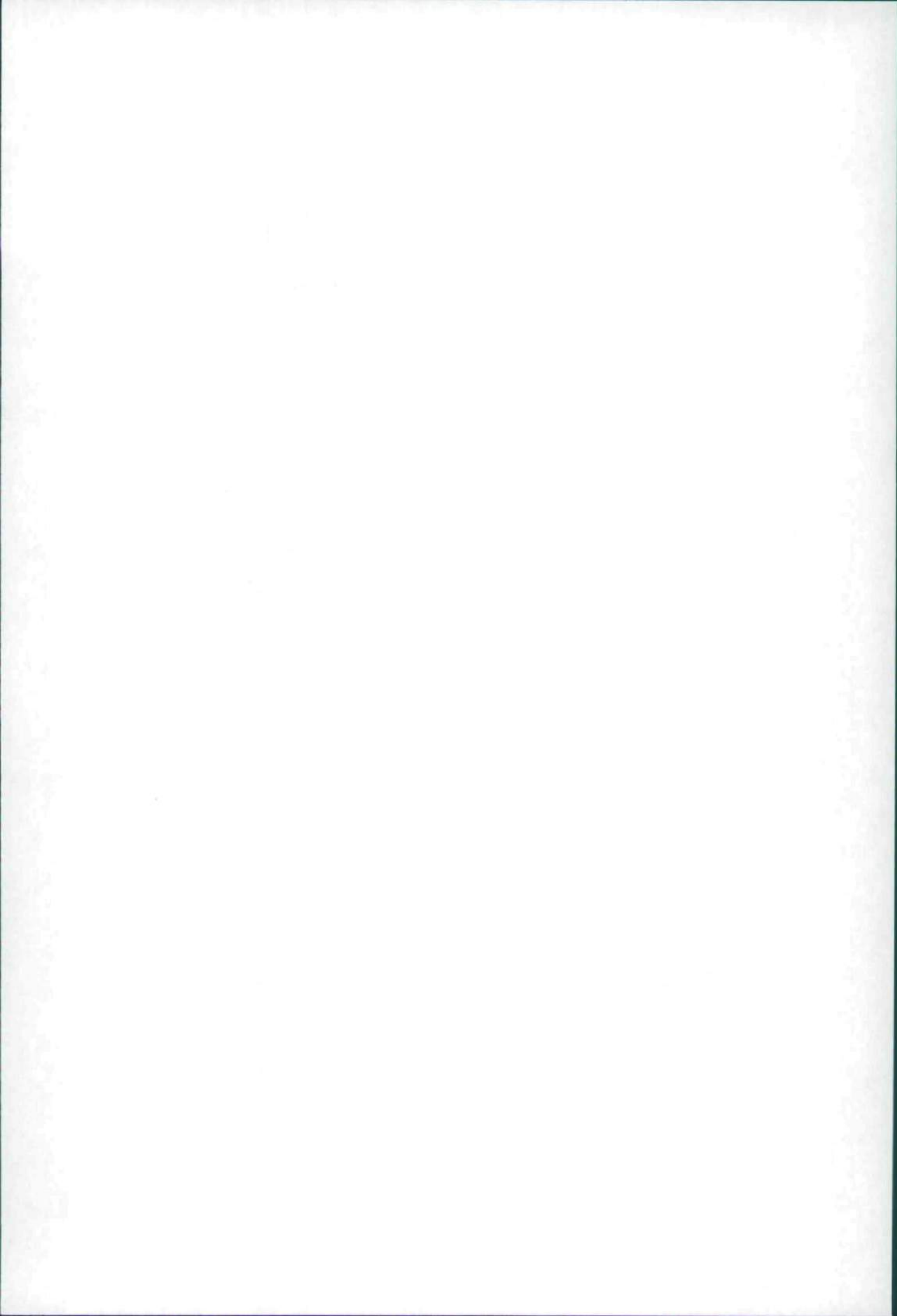
frequències d'aparició i els percentatges d'aquests temes en les classes d'ètica i les assemblees de classe. Cal subratllar que els dos primers temes estan dividits en diferents subtemes donada la seva important aparició i donada la diferència de matissos entre ells. Considerar els conflictes entre iguals, és a dir, parlar dels conflictes reals que es donen en el grup i analitzar les relacions entre iguals en general creiem que és diferent i per tant necessàriament havíem de separar-los. El mateix succeeix amb el segon tema, que fa referència a l'organització escolar, és diferent organitzar el treball diari que organitzar les festes i és important resaltar els conflictes que s'en deriven del funcionament escolar.

TEMA de CONTINGUT MORAL	Freqüència	Percentatge
Relació entre iguals	150	11'5 %
- Consideració de conflictes viscuts entre iguals	64	5 %
- Anàlisi de les relacions entre iguals	86	6'5 %
Organització de la vida escolar	531	40 %
- Organització de la convivència i el treball	314	24 %
- Organització d'actes, festes i projectes escolars	95	7 %
- Conflictes relacionats amb el funcionament escolar	122	9 %
Relació en l'àmbit familiar	85	6'5 %
Autoconeixement	130	10 %
Habilitats per el diàleg	72	5'5 %
Educació per la pau	32	2 %
Educació per a la igualtat d'oportunitats d'ambdós sexes	3	0'2 %
Educació per a la salut	36	3 %
Educació afectivo-sexual	61	5 %
Educació ambiental	17	1 %
Educació vial, civisme i convivència	100	7'5 %
Educació per el consum	17	1 %
Educació intercultural	28	2 %
Educació per els Drets Humans	42	3 %
Educació per a la diferència	12	1 %

4. Conclusions

A l'iniciar el capítol presentàvem la intenció del mateix recordant l'objectiu al que fa referència, "*Analitzar i descriure el procés d'ensenyament i aprenentatge que es dona a les classes de tutoria*". Com s'ha pogut observar fins el moment hem presentat una descripció completa del que succeeix a les classes de tutoria i hem anat analitzant en els diferents apartats els possibles motius. En primer lloc hem pogut detectar que a les classes de tutoria es donen dos tipus de sessions diferents, les classes d'ètica i les assemblees de classe. També hem pogut observar que durant aquestes sessions es donen dos tipus de pràctiques morals, les tasques i les activitats i que de forma majoritària les activitats apareixen a les assemblees de classe. Hem descrit també la durada de les pràctiques, arribant a la conclusió de que les tasques solen tenir un format curt o mitjà i en canvi les activitats solen tenir una durada mitjana o llarga. Finalment hem presentat els temes que es treballen durant les sessions de tutoria, quins són i amb quines freqüències apareixen, i poden concloure que es tracten fins a setze temes transversals i que els que es donen amb major freqüència són aquells que tenen a veure amb el dia a dia dels alumnes i amb la convivència a l'escola.

**VI. ANÀLISI I DESCRIPCIÓ DEL PROCÉS
D'ENSENYAMENT I APRENENTATGE
A LES CLASSES D'ÈTICA I D'ALTRES
ÀREES CURRICULARS: LES
TASQUES**

En el capítol que presentem a continuació exposarem la segona part dels resultats de la recerca que porta el títol "Anàlisi del procés d'ensenyament i aprenentatge en situació d'educació moral a primària i comparació amb altres àrees del currículum". Partirem d'allò que vàrem plantejar als inicis de la investigació, els objectius, per tal de deixar constància del que preteníem i de comprovar el què hem obtingut i, després, exposarem els resultats obtinguts en aquesta part de la recerca.

El treball que presentem pretén estudiar la pràctica de l'educació moral, és a dir, com es porta a terme el dia a dia de les classes en les que es treballen els valors. Però també pretén comparar aquesta pràctica, i en concret les classes d'ètica, amb la que es porta a terme a les àrees curriculars de medi social, matemàtiques i llengua catalana. Per tal d'esbrinar de quina manera es treballa durant aquests tipus de sessions ens vàrem plantejar un objectiu que ens han portat a obtenir diferents resultats. En primer lloc recordem l'objectiu plantejat: *"Analitzar, descriure i comparar el procés d'ensenyament i aprenentatge que es dona a les classes d'ètica, medi social, matemàtiques i llengua catalana"*. El que preteníem era observar el procés d'ensenyament i aprenentatge que es produeix en les classes d'ètica, medi social, matemàtiques i llengua catalana, determinar les unitats mínimes de treball que es donen en el procés d'ensenyament i aprenentatge d'aquestes matèries, descriure una per una les unitats mínimes de treball detectades durant l'observació i comparar les unitats mínimes de treball detectades a les sessions d'ètica amb les detectades a les matèries curriculars observades. S'ha realitzat l'observació de les classes d'ètica, de medi social, de matemàtiques i de llengua catalana durant un curs escolar sencer i a partir de la

informació recollida durant la mateixa hem obtingut diferents resultats que presentem tot seguit.

La presentació dels resultats s'ha distribuït en quatre apartats. Un primer que inclou les dades globals de l'observació, nombre de sessions, de pràctiques i duració de les mateixes, a les classes d'ètica i les de les altres matèries curriculars, medi social, matemàtiques i llengua catalana. Un segon apartat que inclou un llistat de totes les tasques detectades en el global de l'observació i la descripció una per una de les tasques. Un tercer apartat en el que presentem un seguit de quadres amb les dades globals referides a les tasques, obtingudes durant l'observació de les classes d'ètica, medi social, matemàtiques i llengua catalana i un quadre comparatiu de les quatre matèries. I un últim apartat que presenta les tasques agrupades en cinc famílies diferents que ens han facilitat la comparació de les mateixes per matèries i per les mateixes famílies.

1. Dades globals referides a l'observació de les classes d'ètica, de medi social, de matemàtiques i llengua catalana.

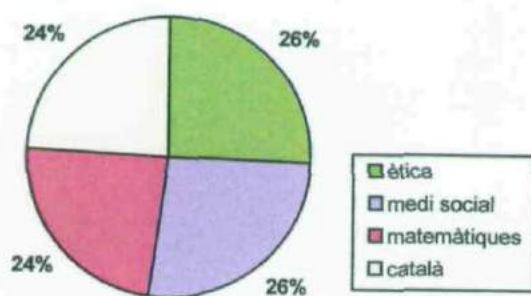
A continuació presentem les dades quantitatives obtingudes durant l'observació de les classes d'ètica, medi social, matemàtiques i llengua catalana referents a les sessions observades, les pràctiques detectades i la duració de les mateixes. D'aquesta manera pretenem esbrinar si hi ha alguna diferència entre els resultats obtinguts a ètica i els obtinguts a les altres matèries del currículum i poder així confirmar o no la nostra hipòtesi de que s'ensenya i s'aprén de diferent manera a ètica i a la resta de matèries.

Nombre total de sessions observades a classe d'ètica i a les àrees curriculars

Tot seguit presentem el nombre total de les sessions observades a ètica i les de cadascuna de les àrees curriculars, és a dir, medi social, matemàtiques i català, i com s'han distribuït entre elles.

Total sessions observades	340
---------------------------	-----

Total sessions d'ètica	87	26%
Total sessions de medi social	91	26%
Total sessions de matemàtiques	80	24%
Total sessions de català	82	24%

D'un total de 340 sessions observades, 87 són classes d'ètica, el que representa el 26% del total; 91 són classes de medi social, és a dir, el 26% del total; 80 són classes de matemàtiques, és a dir, el 24% del total i 82 són classes de català, és a dir, el 24% del total. Com podem veure, s'han observat un nombre molt similar de sessions a totes les matèries, havent una lleu majoria de sessions de medi social i d'ètica.

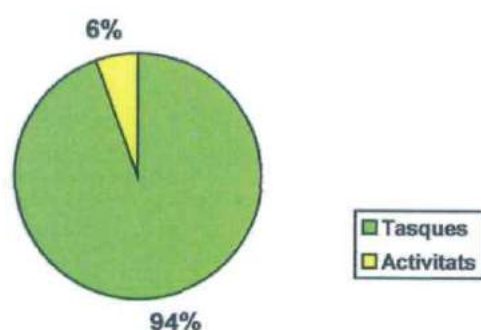
Aquest fet és degut a que malgrat la intenció era que el nombre d'observacions fossin les mateixes, a l'hora de posar-ho en pràctica, la vida quotidiana al centre escolar posa força impediments, ja que surgeixen imprevistos com celebracions, classes especials de música o d'educació vial, i d'altres que han impedit que les sessions fossin les mateixes. Malgrat tot els percentatges són prou similars per a que poguem comparar els resultats sense problemes.

Nombre total de les pràctiques observades a les classes d'ètica i distribució segons si són tasques o activitats.

A continuació describim com s'han distribuït les tasques i les activitats observades durant les sessions d'ètica.

Total pràctiques observades a ètica	893
-------------------------------------	-----

Total tasques detectades	843	94%
Total activitats detectades	50	6%

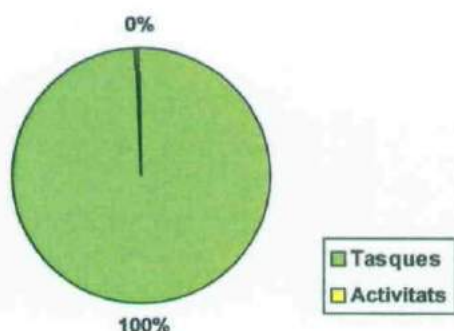
Cal recordar que aquesta informació ja ha estat presentada en el capítol anterior, "Descripció del procés d'ensenyament i aprenentatge de les classes de tutoria"¹ i que en aquest mateix es poden trobar les explicacions que ometem en aquest moment.

Nombre total de les pràctiques observades a les classes de medi social i distribució segons si són tasques o activitats.

A continuació describim com s'han distribuït les tasques i les activitats observades durant les sessions de medi social.

Total pràctiques observades a medi social	926
---	-----

Total tasques detectades	922	99,6%
Total activitats detectades	4	0,4%

D'un total de 926 pràctiques observades a les classes de medi social, 922 han estat tasques, el que representa el 99,6% del total, i 4 han estat activitats, és a dir, el 0,4% del total.

S'observa que de manera absolutament majoritària, un noranta-nou coma sis per cent de les vegades, es detecten tasques a les sessions de medi social i en canvi s'han detectat escasses activitats, només un zero coma quatre per cent. Per tant podem afirmar que no solen donar-se activitats a les classes de medi social. Això és degut a que les tasques tenen un caràcter més acadèmic, és a dir, que es fan servir per a treballar de

¹ Les explicacions corresponents a aquest gràfic es troben a la p. 160 del capítol V.

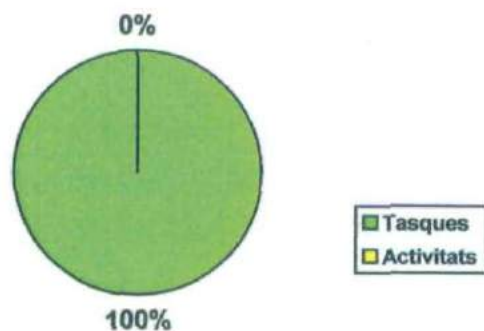
forma habitual en totes les matèries i, en canvi les activitats són molt més vivencials i no solen donar-se en aquestes sessions.

Nombre total de les pràctiques observades a les classes de matemàtiques i distribució segons si són tasques o activitats.

A continuació describim com s'han distribuït les tasques i les activitats observades durant les sessions de matemàtiques.

Total pràctiques observades a matemàtiques	764
--	-----

Total tasques detectades	763	99,9%
Total activitats detectades	1	0,1%

D'un total de 764 pràctiques observades a les classes de matemàtiques, 763 han estat tasques, el que representa el 99,9% del total, i 1 ha estat activitat, és a dir, el 0,1% del total.

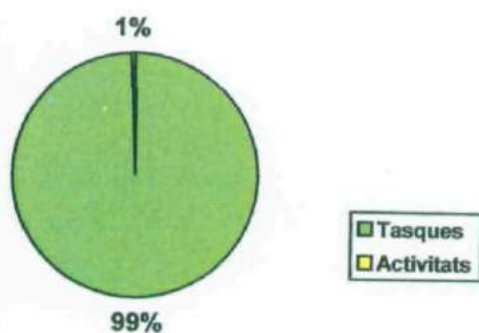
S'observa que de manera absolutament majoritària, un noranta-nou coma nou per cent de les vegades, es detecten tasques a les sessions de matemàtiques i en canvi només s'ha detectat una activitat, només un zero coma un per cent. Per tant podem afirmar que no es donen activitats a les classes de matemàtiques. Aquest fet s'explica per els mateixos motius citats en l'apartat anterior, el que fa referència a l'observació de les classes de medi social.

Nombre total de les pràctiques observades a les classes de llengua catalana i distribució segons si són tasques o activitats.

A continuació describim com s'han distribuït les tasques i les activitats observades durant les sessions de català.

Total pràctiques observades a català	788
--------------------------------------	-----

Total tasques detectades	784	99%
Total activitats detectades	4	1%

D'un total de 788 pràctiques observades a les classes de català, 784 han estat tasques, el que representa el 99% del total, i 4 han estat activitats, és a dir, l'1% del

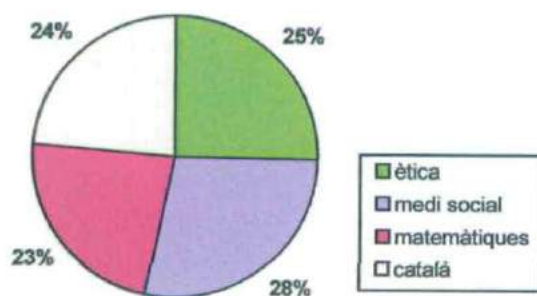
total. S'observa que de manera absolutament majoritària, un noranta-nou per cent de les vegades, es detecten tasques a les sessions de català i en canvi s'han detectat escases activitats, només un u per cent. Per tant podem afirmar que no solen donar-se activitats a les classes de català. Aquest fet s'explica per els mateixos motius citats en l'apartat que fa referència a l'observació de les classes de medi social.

Nombre total de tasques observades a les classes d'ètica i de les àrees curriculars

A continuació presentem el nombre total de les tasques observades a ètica i les àrees curriculars, és a dir, medi social, matemàtiques i català, i com s'han distribuït entre elles.

Total tasques observades	3310
--------------------------	------

Total tasques d'ètica	841	25%
Total tasques de medi social	922	28%
Total tasques de matemàtiques	763	23%
Total tasques de català	784	24%

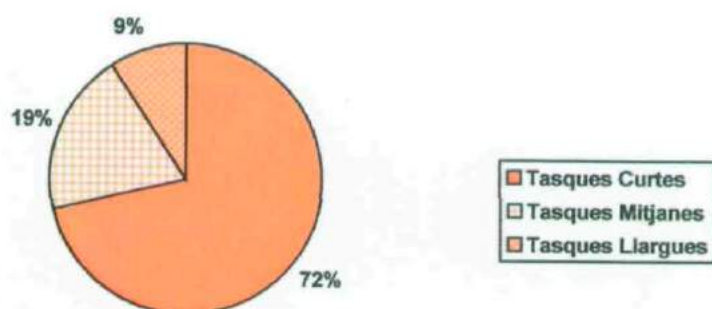
D'un total de 3310 tasques observades, 841 són de classes d'ètica, el que representa el 25% del total; 922 són de classes de medi social, és a dir, el 28% del total; 763 són de classes de matemàtiques, és a dir, el 23% del total i 784 són de classes de català, és a dir, el 24% del total. Com podem veure, s'han observat un nombre molt similar de tasques a matemàtiques i català, unes quantes més a ètica i bastantes més a medi social. Segurament degut al fet que s'ha observat més al cicle superior, on els alumnes tenen més interioritzades les tasques i treballen perdent menys temps.

Duració del nombre total de les tasques observades a les classes d'ètica i de les àrees curriculars

A continuació podem observar el temps de duració de les tasques observades a les classes d'ètica i de les àrees curriculars segons si han estat curtes (fins a cinc minuts), mitjanes (entre cinc i deu minuts) o llargues (més de deu minuts).

Total tasques observades a ètica i àrees curriculars	3310
--	------

Total tasques de duració curta	2366	72%
Total tasques de duració mitjana	640	19%
Total tasques de duració llarga	304	9%

Podem observar que les tasques observades tenen una durada curta en la seva majoria, un 72% de les vegades; que són de durada mitjana un 19% de les vegades i que només en el 9% dels cops es donen en versió llarga.

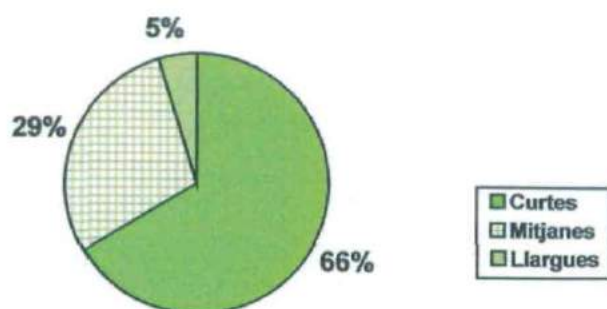
El fet que la majoria de tasques siguin curtes és degut a que cada tasca treballa petites accions i no solen allargar-se més de cinc minuts, no interessa portar un ritme de treball ferregós sinó dinàmic i que motivi als alumnes. Malgrat tot, és clar, que en algunes ocasions, una cinquena part de les vegades, apareixen tasques de duració mitjana, donat que les tasques també s'allarguen de tant en tant fins a deu minuts. Observem que hi ha poques tasques que tinguin una duració llarga, és a dir, de més de deu minuts, i és un fet prou comprensible si pensem que costa mantenir l'atenció dels alumnes més enllà de deu minuts.

Duració del nombre total de les pràctiques observades a les classes d'ètica

Tot seguit presentem el temps de duració de les pràctiques observades a les classes d'ètica.

Total pràctiques observades a ètica	893
-------------------------------------	-----

Total pràctiques de duració curta	593	66%
Total pràctiques de duració mitjana	257	29%
Total pràctiques de duració llarga	43	5%

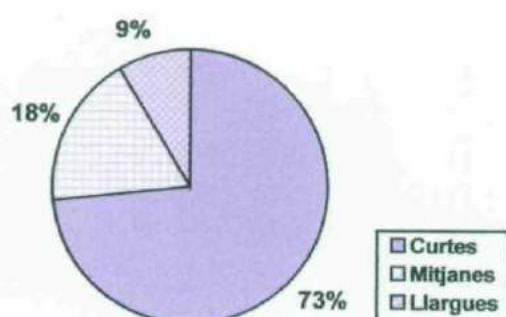
Cal recordar que aquesta informació ja ha estat presentada en el capítol anterior, “Descripció del procés d’ensenyament i aprenentatge de les classes de tutoria”² i que en aquest mateix es poden trobar les explicacions que ometem en aquest moment.

Duració del nombre total de les tasques observades a les classes de medi social

A continuació podem observar el temps de duració de les tasques observades a les classes de medi social segons si han estat curtes (fins a cinc minuts), mitjanes (entre cinc i deu minuts) o llargues (més de deu minuts).

Total tasques observades a medi social	922
--	-----

Total tasques de duració curta	675	73%
Total tasques de duració mitjana	167	18%
Total tasques de duració llarga	80	9%

² Les explicacions corresponents a aquest gràfic es troben a la p. 164 del capítol V.

Podem observar que les tasques observades tenen una durada curta en la seva majoria, un 73% de les vegades; que són de durada mitjana un 18% de les vegades i que només en el 9% dels cops es donen en versió llarga.

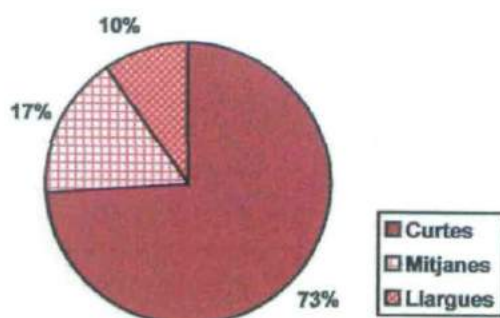
Aquests resultats es deuen a que les tasques, per tal que les sessions siguin més dinàmiques i que els alumnes segueixin el ritme solen ser curtes, malgrat que en algunes ocasions també poden arribar als deu minuts i ser de duració mitjana, generalment quan els alumnes realitzen exercicis o treballs individuals; el 9% de les tasques són de duració llarga i sol ser degut a tasques que s'allarguen innecessàriament o alguna tasca puntual que requereix de més temps per a ser realitzada com pot ser el treball en grup.

Duració del nombre total de les tasques observades a les classes de matemàtiques

Tot seguit podem observar el temps de duració de les tasques observades a les classes de matemàtiques.

Total tasques observades a matemàtiques	763
---	-----

Total tasques de duració curta	559	73%
Total tasques de duració mitjana	125	17%
Total tasques de duració llarga	73	10%

Podem observar que les tasques observades tenen una durada curta en la seva majoria, un 73% de les vegades; que són de durada mitjana un 17% de les vegades i que només en el 10% dels cops es donen en versió llarga.

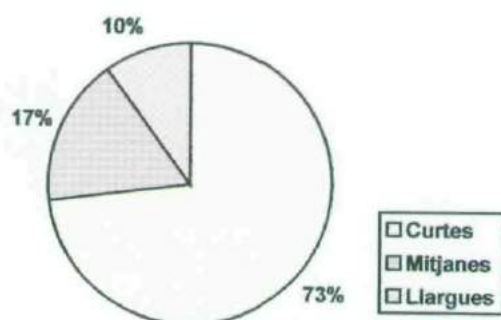
Aquests resultats es deuen als mateixos motius que els explicats en l'apartat anterior; amb la diferència que la tasca més utilitzada en durada llarga sol ser la correcció col.lectiva a la pissarra.

Duració del nombre total de les tasques observades a les classes de català

A continuació podem observar el temps de duració de les tasques observades a les classes de català.

Total tasques observades a català	784
-----------------------------------	-----

Total tasques de duració curta	572	73%
Total tasques de duració mitjana	133	17%
Total tasques de duració llarga	79	10%

Podem observar que les tasques observades tenen una durada curta en la seva majoria, un 73% de les vegades; que són de durada mitjana un 17% de les vegades i que només en el 10% dels cops es donen en versió llarga. Aquests resultats es deuen als mateixos motius que els explicats en l'apartat anterior. Cal remarcar que els percentatges de duració de les tasques són iguals a matemàtiques i a català i molt semblants a medi social, el que implica que les àrees del currículum treballen d'una manera molt similar independentment dels continguts.